

REVISTA ROMÂNĂ DE LITERATURĂ

*Hoica sau
Cobal*

REDACTOR N. IORGA

Abonamentul 140 lei anual.

SERIE NOUA

Redacția și Administrația
Strada Brezolanu No. 6

Școala de Misionare dela Vălenii de Munte

VECHIUL NOSTRU NAȚIONALISM CULTURAL

Idei dintr'o Conferință la Vaslui, după un resumat de G. V. Botez

de N. IORGA

A ieșit de curând o carte a unui mai tânăr scriitor, încrezător în sine, asupra civilizației românești.

În acel volum, judecătorul nostru al tuturor — să-i zicem pe nume: d. Lovinescu — crede că s'a terminat cu naționalismul cultural. Ba declară că dacă a fost cândva un naționalism cultural, el a scăzut esențial literatura, poate și arta națională, că de atunci lumea s'a chibzuit mai bine și că acum ar avea drept cineva să se uite cu despret la o epocă, în care s'au manifestat scriitorii ca Gârleanu și Iosif, dintre cei cari au dispărut prea repede, ca d. Sandu-Aldea, care scrie azi foarte puțin, ca d. Sadoveanu al cărui bogat izvor de inspirație n'a secat.

Azi scriitorii „intelectuali“, în inspirații abstracte, cei cari întretin legături cu literaturile străine, au dreptul să stăpânească literatura noastră.

Asa să fie oare? Multă vreme am tăcut: acuma e vremea să ne lămurim.

„Sămănătorul“, mica revistă modestă, cu un tiraj numai de trei sute de exemplare, nu s'a gândit să robească literatura sau arta unei doctrine. Nimeni n'a fost silit acolo să părăsească pornirile ființei sale. Nici odată cerințele operei literare n'au fost silit să se supună articolelor unei legi. „Sămănătorul“ nici n'a debutat cu prescripții care să se aplice la toți scriitorii. Azi sunt școli care pretind a reglementa orice produs literar, se desbat adevărate procese în care se arată unde și cât s'a greșit față de anumite reglementări. Dar inspirația nu se reglementează.

E o greșală să se creadă deci că direcția „Sămănătorului“ ar fi căutat să impună regulile scriitorilor. S'a mai spus că noi am recomandat îndepărtarea literaturilor străine. Pentru aceasta se citează o frază a mea pe care o recunosc, dar care trebuie pusă în cu-

rent cu vremea. Dar, am spus că ar fi bine dacă, față de năvălirea cărților străine rele, o literatură care cuprinde totuși atâta bogăție, s'ar îngrădi și prin măsuri exterioare. Literatura franceză de pe vremea aceea era, în adevăr, o literatură pentru export. O literatură de romane, care n'a rămas o literatură, care a dispărut din însăși dezvoltarea sănătoasă a literaturii franceze. A apăra poporul român împotriva unei anumite literaturi franceze, nu era numai a apăra poporul român, dar și demnitatea literaturii franceze.

Căci în imensitatea scrisului francez, e o literatură pe care o admirăm. Cine gustă farmecul simplu și robust al lui Guy de Maupassant, nu e dator să se apringă și pentru „unchii“ și „prezentările de haiduci“ ale d-lui Panait Istrati, la care e tot atât de puțină inspirație franceză cât și românească.

Prin acest caz chiar vedem cum în literatura franceză, la anumite momente, se instăpânesc mode, dar nu ele reprezintă spiritul francez. Cum suntem acum împotriva „panaitismului“, tot așa am fost și în 1906 împotriva unei anumite direcții de sensualism usuratec. Și la 13 Martie 1907, dată care mi s'a amintit și la Sorbona ca să constat că tinerii de atunci și-au vărsat adesea sângele și pentru Franța pe când unii franțuzii serviau pe Germani, acesta era sensul mișcării.

A fost deci atunci o reacție împotriva unei mode. Dar cine a deschis mai larg porțile unei inspirații după modelele franceze cele bune, potrivite cu tradiția, decât „Sămănătorul“? Și acolo se recomanda alături de cultivarea fondului tradiției noastre inițierea în toate literaturile popoarelor înrudite. Se găsește căutând la Italiani pe un Giovanni Verga de a cărui lectură la nouăsprezece ani, într'o odaie de oțel la Milano, îmi voi aduce aminte totdeauna ca de o întărire în viața ce mi se deschidea înainte.

Fără a mă gândi la succesele de azi ale lui Blasco Ibanez, s'a cetit de atunci cu interes cutare roman spaniol al lui Juan Valera pe care îl publica „Vointa Națională“.

Dar prin „Sămănătorul“ și „Floarea Darurilor“ s'a arătat pentru întâia oară valoarea tuturor curentelor de inspirație.

Trebuie să facem însă o distincție: „Sămănătorul“ n'a fost întemeiat ca o foaie de revoluție culturală-literară, ci a fost întemeiat de Haret, atunci ministru de instrucție, ca un mijloc de a răspândi limba literară bună și ideile sănătoase, ca un fel de îndreptar oficios al sufletelor și a fost încredințat lui Vlahuță și Cosbuc ca funcționari culturali ai acelor idei. Cosbuc păstrează marea sa valoare poetică, deși la el însă e mai puțină tradiție românească decât în Eminescu, care se alimentează din toată viața neamului românesc în toate domeniile ei și de aceea nu se poate înțelege afirmația că Eminescu nu e general-uman, atunci când descoperi în intimitatea nației sale sensul oricărei civilizații umane. Căci aceasta e calea cea bună: a pleca dela specificul național, spre a ajunge la valorificarea lui general-umană. Cosbuc a fost un mester, faur al versului, într'o limbă care e a țaranului apăsător de peste munți, o limbă care, adesea, se rupe, se frânge, e dură. Și tot odată Eminescu, acela pe care l'am urmat, după ce revista a trecut asupra-mi, nu e influențat numai de romantismul german. Influența lui Alfred de Vigny asupra lui se descoperă din ce în ce mai mult. „Rugăciunea unui dac“ porneste din „Moise“.

Dar, în momentul când s'a înființat „Sămănătorul“, prin ce fază a trecut generația de atunci? Pe la 1890 când ne-am dus noi în străinătate, în țară erau două curente. Întâiul era cel junimist. La 1867 când s'au întemeiat „Convorbirile Literare“ ele aveau

un rost mare. Se cerea ca opera literară să cuprindă originalitate individuală și sinceritate. Să plânga pentru a mă face să plâng: *Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.*

Alături de direcția aceasta, serioasă, în cercul „Convorbirilor” era însă obiceiul glumei, adeseori proaste, de student german. Gluma aceasta e foarte bună la anume vârstă și la un popor dezvoltat. Dar la un popor care trebuie să-și întemeieze cultura, să-și refacă știința, să-și creieze noua morală, ea are efecte negative. A-ți bate ioc de o anume ideologie națională însemna a se cătuși vraga națională.

Zeflemeaua trăeste încă. Prin ea s'au vesteit mai multe generații. E o ironie bătrână și lasă, care se pune în calea avântului tineresc.

De unde am aiuns acolo că Ansenii sunt mult mai tineri decât noi, navli uneori până la bătrănetele în leșăturile dintre părinți și copii, dintre cei ce se iubesc și se ajută. Curentul acesta era un factor de desenerizare.

Dar mai era și un alt curent. În tinerețe am căsătorit în Păcurari, la Iasi un tânăr simpatetic lângă o mică bibliotecă germană și engleză. Acolo mi s'a făcut introducere în socialism. Trebuia să ținem conferințe cu totii. Mie îmi căzuse Capitalul lui Marx și am răzbit, de bine, de rău prin el.

Se înmărtăiau acolo broșuri roșii din officina fratilor Nădeide. Fram și noi socialisti ideologi. Colaboram eu însuși broșuri de ale lui Cronotchin. Pe atunci nici unul din noi nu era legat de ideea națională.

În Ardeal se judeca procesul Memorandului: acela doar mi-a smuls câteva versuri pe care nu le-am tinărit. Fram străin de orice solidarizare națională, indiferent la orice ideal național. Aceasta cu toate că aveam un mare profesor de istorie, care mai târziu a fost cunoscut și el de noul curent. Istoria literaturii era bibliografie și biografie.

Am plecat desarmat în străinătate. Cum s'a produs acolo reacțiunea?

M'am înnoit prin citirea literaturii englezești. Am început prin sonetele lui Shakespeare, apoi

prin „Ultimul baron” al lui Bulwer Lytton. Mare pretenție...

Dar am biruit. Această literatură engleză prin Carlyle, prin Tennyson, prin Longfellow o consider ca pe binefăcătoarea mea, care m'a scos din ideea socialistă și din zeflemeaua iunimistă făcându-mă capabil de o luptă. Putea să continue vechea zeflemea care nu luptă; ci evită, care scuită și nu singură dușmanul.

S'a mai întămlat ceva. Eu pornisem pentru grecește. Aiuns acolo m'am gândit la filosofie. Atunci mi-a scris Odobescu să fac Istoria Universală. De istoria poporului român m'a apropiat numai faptul că am căsătorit stiri nouă desore istoria noastră. Am adunat un material pe care a trebuit să-l public. Glasurile acestea de durere și de triumf ale trecutului nostru, au început să-mi vorbească...

Intors în țară, am pornit apoi călătoriile de cunoaștere ale pămintului românesc. În Basarabia plină de suferințe nu era loc de inspirație. Din Bucovina am adus cinci mii de țărani la Iasi, cărora Statul le cerea pasapoarte individuale pentru a vedea o Expoziție făcută anume pentru ei. În Ardeal era însă puterea învietoare: o viață familiară hrănită cu iubirea pentru cartea românească; în casele de acolo găslai cărțile cele mai nouă ale literaturii noastre pe volicioarele de lectură ale fetelor.

Am început în fine a străbate țara, aiungând să capăt astfel conștiința valorii poporului nostru. Atunci mi s'a relevat și fru-

musetea artei istorice și populare, în timp ce izvoarele istorice, care gălăiau în juru-mi, mi-au dat simțul limbii celei adevărate.

Atunci a venit Chendi de mi-a spus să iau „Sămănătorul” pe care îl lăsaseră Vlahuță și Cosbuc.

L-am luat.

Ne strîngeam seara la mine. Se lucra cu suflet fără plată. Nu aveam credința că preparam o revoluție în conștiințe.

Era un lucru spontan, nu premeditat, prin pretenții umflate; fără sef, fără buget s'a stabilit *naționalismul cultural literar*.

Și cel artistic. Până atunci nu cunosteam pe Grigorescu. Scriesem un articol despre o expoziție a lui și-l văzui venind la mine cu un dar al lui în brate, ambii emotionați de era să cădem pe scări împreună.

Și eram sfioși până la paralizie. (Grigorescu mi-a dăruit un tablou).

Când Hâsdeu mi-a cerut să scriu un articol la moartea lui Alecsandri mi-a recomandat să întreb pe Kogălniceanu, m'am luptat trei zile cu acest gând și n'am îndrăznit.

Și acum mă voi adresa numerosului tineret care populează sala aceasta:

Înainte de a încerca să dați o direcție acestei țări, faceți ca noi, confundat-vă în adîncul vieții acestui neam, cercetați toate tinuturile românești, intrați în casele poporului dela țară, fiți părtași vieții acestei nații în timp și în spațiu.

Și — rămâneți modesti.

CURȚI PUSTII

*Supt malul rupt cura apele măloase
Și scarii copâr largul câmp pustiu:
În tol cuprinsul nu-i nimica viu
Decât doar areierii în ierbur; mari tuloase.*

*Din curtea boerească n'a mai rămas nici scrum.
Uscat e helesteul; în jur tăcere; doar
Din schitul fără pon; un clopot, rar.
Plânge pustietatea de acum.*

CIOBANII

BALOGH ENDRE¹⁾

Vara ardea învăpăiată în flăcări albe pe coasta de Sud a muntelui Văţmani. De săptămâni de zile nu căzuse un strop de ploaie. Miriştea sfăroşită mirosoasă a cenuşă, istovită de vlagă nu mai putea hrăni niciun fir de iarbă. Oile cuprinse de ameţeli se strecurau una câte una în coşar, îngenunchind istovite pe faşia străntă de umbră, aruncată de palanca de scânduri. Şi cu toate că păşunile dinprejur erau arse, oile nu erau slabe. Rigo singur cunoştea această taină; numai el ştia prin ce rături, lazuri şi poale de păduri se furişa cu ele în tăcerea nopţilor. Cum făcea, cum dregea, oile se ţineau bine. Îşi păstrau carnea. Turma era a sătenilor. Gospodari! mai mici de prin sate îşi strâng primăvara oile laolaltă, într-o turmă mai mare, îşi tocnesc un cioban cărui îi zic „major” şi i-o dau în pază toată vara. „Majorul” răspunde de oi. Până în toamnă el li e stăpânul.

Francisc Rigo scoase o cergă din stână şi aruncând-o pe un maldăr de paie turnă o vadră de apă pe ea udând-o leocarcă. Apoi se lungi pe culcuşul răcorit. Îşi aprinse luleaua şi îşi aţintii ochii în adâncul cerului alb, sculptor ca un uriaş găvan nou-nouţ, turnat în argint. După câteva clipe îşi aduse aminte de ceva, se sculă, intră în stână, luă din cuib puşca straşnică de vânătoare, cu două ţevi, o frânsă. În două şi cercetă cu privire sfredelitoare cartuşele. O îndreptă cu un pocnet sec, o puse la loc şi leşind afară, se întinse iar pe culcuşul răcoros.

În jurul oalelor înfipte în paroi roiau muştele bâzâind; căinele cuminte sufla ca un om alături de el, cu pânțele lipite pe pământ, cu limba scoasă. Oile rumegau cu icneli sacadaţe. Din stână poroi un miros acru de brânză. Căldura îi sorbi în sus; la zece paşi de acolo aerul rămase curat şi limpede de parcă n'ar fi fost nimic în apropiere.

1) Andreiu Balog (1881—1925) prin naştere secul din Mureş Turda era avocat şi scriitor. Moartea-i prea timpurie a lăsat un gol simţit dureros de literatura maghiară din Ardeal. Scrierile lui, mai ales romanul „Rugul arzător” tratând frământările anilor 1912—1918, — roman din nefericire nepsprăvit — vădesc un talent deosebit şi îndreptătesc regretetele tuturor pentru stingerea acestei vieţi tinere chinată de o boală grea vreme de zece ani.

Ideal

SULLY PRUDHOMME

E lună plină, cer spuzit
De mii de stele zâmbitoare;
Pământul doarme liniştit
Şi suflul lumilor, tihnit,
Pluteşte 'n tainica răcoare.

Şi eu visez uitit la ea,
La cea mai depărtată stea,
Ce nu se poate acum zări
Ci razele-i biruitoare
Cândva aici se vor opri
În veacurile viitoare.

Când va lucra cea stă stea,
Cea mai frumoasă dintre toate,
Cea mai pierdută 'n noaptea grea
A sferelor necercetate
Din ale cerului oceane,
Spuneţi-i şi credinţa mea
O, cei din urmă dintre toţi
Urmaşii ginţilor umane!

Trad. de V. CARLOGEA

ANTICE

O noapte la Itaca

Palatul mut stă culun dat în noapte.
Tăcură cântecele de chitară.
Din când în când prin liniştea de-atară
Răsbăt din curte zăbovite soapte.

Ce dulci sunt nopțile cu lună plină.
Când singur stând să mai visezi la zeamuri,
În pace asculti o pasăre prin romuri.
Cântând duios, scaldată în lumină!

Asa purtat de fermecate vise
Veghia copilul drag al lui Ulise.
Cu ochii duși în stearsa depărtare

Pe unde dorm sub străluciri de stele,
Cu pânza'n vânt corăbiile grele
Ce aveau în zori s'alerge peste mare.

MIHAIL IORGULESCU

O căruță cu doi cai, cari abia urcaseră coasta, se opri în fața stăni. Caii răsuflau istovii, aproape tremurând de osteneală. Din căruță săriră jos doi bărbai: un bătrân și un tânăr.

Bătrânul strigă:

— Măi băte, măi!

Francisc Rigo se ridică în capul oaselor de parcă ar fi auzit lătrat de lup.

— Ei, ce-i? Iată-mă! Și se răzîmă cu coatele în palancă.

— Am venit pentru oi, spuse răgușit bătrânul. Se opri lângă căru-

tă și ca să facă ceva, deslegă un ștreang de la ham.

— Unde-s vitele?

— Nu le dau, răspunse „majorul”, cu o hotărâre dărză în glas. Niciun străin nu mi le cere înapoi. Tocmai dumnea-tă să mi le ceri? Ruștee...

— Tocmai eul Da, chiar eul se răstii bătrânul cu glasul ridicat și fața i se îmbujoră de mânie. Am aici cincisprezece oi, le luăm acum eu și cu Moise.

— Eu cred că nu ai de ce să le lei și să mă faci de râs. Dacă le lei dumnea-tă or să vie și ceilalți să

le lele și toată turma o să mi se irosească. Asta mi-o vrei?

— Dracului i-o păsa de ceilalți! Eu nu mă îngrijesc decât de ale mele.

— Așa-i? Și care mi-i vina?

— Vina? Nu-i una, sunt o sută și una. Cea din urmă e că ești un hoț și nu mai am nicio încredere în tine...

Francisc Rigo își înalță capul voinic. Fața lui oacheșă-măslinie și-gănească, îi ardea îmbujorată, plețele-i negre, dese, se tâlăzură pe gât. Sra semn rău.

— A dracului de împodobită ți-e vorba! Ia încercă să mi le ieii!

— Cu alte cuvinte, nu le dai?

— Nu!

— Atunci le luăm Moise!

Din dricul carului scoaseră la iveală doi pari năprasnici aruncându-și-l pe umeri.

Și deodată pușca răsări în mâinile „maiorului”.

— Stați locului!

— Ei, pui de lele!

— Taică, să nu te atingi de oi că trag!

În clipa următoare pușca se descărcă sburând pălăria țepăună.

În același timp se topiră două urlete în văzduhul încropit. Francisc Rigo nu mai avu răgazul trebuitor să descarce și a doua țevă. Se năpusti asupra-i o grindină de lovituri de pari, cari îi snopiră capul și umerii. Îi răsturnară și îi stălciră în bățai pe așternutul ud până ce din trupu-i leșinat ieșiră clăbuci și mazărichi de sânge, care pătrunseră prin cerga ravănă. În tot timpul nu rostiră un cuvânt. Numai după ce îi isprăviră de bătut, bătrânul strigă nădușit, răgușit de mânie:

— Ai tras asupra lui tată-tău, hai, pui de lele! Ochii ți-ar trebui scoși! Ia apucă-te Moise de aruncă oile în dric.

După câțva timp carul cu cei doi oameni și cu oile îngrămădite se îndepărtă huruind. Francisc Rigo rămase locului. Nici nu se putea mișca de stălcit ce era.

Bătrânul Moréh era cel mai bogat om al satului. A ciobănit toată viața. Din ciobănit s'a chibzuit. La început a avut multe — multe oi, patru-cinci turme mari. Apoi foarte multe parale, patru-cinci grămezi mari. Se svonise în sat că el împrumută cu bani până și pe conte. Apoi se urniră în holar niște pământuri grase, bune pentru grâu, rături cositoare din poalele pădurilor. Și toate aceste locuri deveniră slugile supuse și rodnice ale acestui țaran putred de bogat. Bătrânul era un om uscățiv, tare înalt, avea părul sur argintiu și mustăți țepoașe ceva mai albe. Vorbea prost și nu știa nici măcar să se lascălească. Își făcea socotelile cu boabe de cucuruz. Da de multe ori cincizeci-șezăzeci de mii de lei cu împrumut fără nă ceară scrisoare.

— Nu mi-e frică, se fălia bătrânul. Ce? Să tăgăduiască? I-ași tăia din spinare...

Strașnic om trebuie să fie fost căci n'a fost înșelat niciodată. Avea patru feciori. Doi căsătoriți și doi acasă încă. Toți erau croiți pe măsura lui: roșcovani, spătoși, fuduli.

Rigo, „maiorul” îi era al ciucilea fiu... Mamă-sa fusese pe vremuri o fată frumoasă coz, n'avea pereche la cotiturile Nireadului. Când Moréh a luat-o de nevastă vărălică și a dus-o cu el în munți tot satul a răs cu poftă:

— Ai văzut-o, pe Lidi, pe țiganca, a ajuns maioreasă!

Și poate că nu era țigancă deși pielea îi era tare oacheșă. Avea ochi frumoși întunecați ca păcura, umbletul nițel cam leneș, legănat prosteste iar râsul îi răsuna ca niște oale de argint mari și mici, lovite de-avalma de o vergea de aur. Moréh a adus-o acasă din munți, și-a făcut-o gospodină în casă, a luat în brațe pe micuțul Francisc grăind popii și oamenilor:

— Să știe toți că femeia asta e nevasta mea, copilul ăsta e copilul meu. Să nu spuie nimeni nimic de ei!

Dar tot nu s'a cununat cu femeia. Peste câțiva ani dela aceasta Moréh luă la goană din munți doi cai când sosi acasă găsi femeia întinsă. Copilul plângea în șură.

După un an veni o nouă nevastă în casă și veniră pe rând tinerii Moréh. Amintirea Lidiei Rigo se șterse cu ani. Francisc sluji pe ici pe colo, la unul și la altul. Nu se întâlni de cât destul de rar cu tată-șău.

— Ei, hotomane ce mai faci? — Își răsfața Moréh după firea sa pe fiu-său din când în când. Îi arunca vreo câțiva gologani:

— Am o pălărie jerpelită acasă; să vii să ți-o dau.

Timpu trecea. Rigo s'a făcut mare. Cu fața lui măslinie, cu boiul său drept, ou picioarele-i sdravene și cu firea lui tăcută era mai frumos decât cel patru Moréh legitimi.

Jandarmii l-au adus din munți cu căruța. Deși aproape cu sufletul

TOAMNA

Cum toată noaptea vintul jucase în țintar
Cu niște stropi de ploaie supt plop la felinar
În dimineața cea 'nsortită de Gustar,
— Cu gând să se mai culce —
Ca un copil ștrengar
Ce-a străbătut pământul,
— Vântul, —
C'o oboseală dulce,
Își număra câștigul pe-o piatră de trotuar...

Prin pulberea de soare de toamnă ca și-acum,
Tu, cum trecuși de-odată ca licărul de lamă,
Lăsînd pe cale-o trenă ușoară de parfum,
— Fără să bagi de seamă —
Călcași peste grămada bănușilor de-aramă:
I-ai risipit pe drum...

Cum și-a văzut comoara rostogolită 'n tină,
Zbucnind în plâns de ciudă prin ploaia de lumină.
Ca o nălucă 'n fugă te-a prins de pelerină
Și, c'o mișcare iute cu degete de ghiață,
Ți-a ridicat voaleta și te-a privit în față...

Dar tu, nepăsătoare,
I-ai smuls-o,
Și netotul
Căzu 'ntr'un gang alături, trîntit de-un om cu cotul...

Necunoscută brună, ce te-am văzut în drum,
Atuncea cînd cu vîntul,
Pe unde-ai fi acum?

De-atîția ani pe drumuri în calea ta mă uit,
Și nu te văd
Și poate deaceia nu te uit.

ȘTEFAN BALCEȘTI

la gură de stălcit ce era, și se aruncă învinuirea de a fi premeditat moarte de om. Îi așezară la primărie întins pe paie.

L'au chemat și pe Moréh care își lipise niște foi subțiri pe rana-i usurătoare. Văzându-și feclorul pe paie cu futa mână de sânge, cu cămașa ferfeniță, prin spărturile căreia se arătau vânătași largi, negre el deta din cap:

— Mi se pare că l-am tăbăcit cam prea-prea... Fire-ar ale dracului oile alea răioase!... Poate că nici nu fac atâta...

Se așeză în spălătoare supt dud și căzu pe gânduri.

— Am să-i ajut nevoiașului... cu destul s'a ales...

I-au înfățișat. Plutonierul de jandarmi îi întrebă:

— Cum s'a întâmplat? Rigo spune că v'ați năpustit asupra lui cu niște pari strășnici. Așa a fost domnule Moréh?

„Domnule” acesta i-a fost averea și viața.

— Ori dumneavoastră nu v'ați apărut decât cu mâinile goale?

Jandarmul era o fire ambițioasă și se strădui să facă lumina asupra stării faptice. Moréh înțelese numai decât că a prins capătul firului.

E fu-meu doar, ce dracul rosti liniștit. Și începu să mărturisească.

— Iată cum s'a întâmplat domnule plutoner... A fost o gâlceavă între noi și mi se pare că eu și cu Moise puserăm mâna pe pari nițel cam de vreme... Băiatul ăsta al meu își descărcă pușca... Voia să se aperse...

Rigo se svârcoli înjunghiat de dureri pe paie. Se ridică într'un colț. Ochii îi licăriră roșii, însângerați:

— Nu-i adevărat, Mintel! Nu țai-că, nu mă lertați și se prăbuși alb ca varul pe paie.

— Pui de lele, se vede că nu te-ai învățat minte, — mormăi bătrânul pășind tacticos și fudul către casă.

Oricum lucrul ăsta nu i-a plăcut. Era ca și când derbedeul l-ar fi bîrult. „Nu țai-că”... Cuvintele acestea îi tăiau mândria lui, i se părea că golanul ăsta l-a batjocorit cum n'a mai fost în viață pe el, pe Moréh chiaburul, care plătea cea mai mare dare în tot cuprinsul acestui colț de țară.

— O să mai vorbim noi înaintea legiilor!

La judecată fiul și-a susținut plângerea. Au fost învinovățite amândouă părțile: bătrânul și Moise ca bătăuși, iar Rigo pentru că a tras cu arma asupra celor doi. Și aci s'au luat la întrecere care să fie osândit. Rigo a venit cu un avocat, Moréh cu doi, înfățișând aproape întreg satul ca martori. Nu-i cine știe ce ispravă, se sili el să și-o dedească cu oameni cari nici nu erau pe acolo.

Rigo n'avea niciun martor, dar

avea o dovadă bună: dopul cartușului pe care jandarmii îl scosese din „pălăria de fag”. Asta spunea lămurit că pălăria cu pricina nu se găsea departe de teava puștii.

Și tribunalul a achitat pe Francisc Moréh osândind pe ceilalți doi Moréh. I-a mai obligat să plătească o bună despăgubire lui Rigo pentru acoperirea cheltuelilor de vindecare pentru durerile suferite, etc.

— Ia, spune-mi dacă faci apel sau nu? îi întrebă judecătorul.

— Eu niciodată, răspunse ursuz bătrânul.

Așa că judecata a rămas definitivă.

— Răm m'a păcălit, grăi Moréh afară celor doi advocați. Aceștia o luară în glumă:

— E „feciorul tatii”. Bătrânul își clătină capul:

— Cum, eu să-i mai plătesc? Asta n'are s'o vadă.

În curtea biroului de la marginea orașului îl aștepta carul. Din întâmplare se afla alături alt car, acela în care venise Rigo. Acesta nu sosise încă. În carul lui așteptau nevasta și fiu-său. Rigo cel mic era un băiețel de 7—8 ani.

Nevasta nu ținea ura, îi întrebă pe bătrân:

— Ei țai-că, ce-ați făcut?

Moréh nu răspunse. Se urcă în dric, desfăcu desăcii în care luase de acasă pâine, slănină și ceapă, le scoase și începu să mănânce. În carul lui Rigo era un urciou nou-nouț de Corond. Chiar atunci îl cum-

părase nevasta din țarg. Femeea îi scoase din otavă strecurându-l copilășului:

— Du-te dragă, du-te la șipot de adă nițică apă proaspătă pentru bunicu-tău.

Copilașul se încăpățână și întoar-se capul într'o parte. Cum sta acolo pe scara carului își venea să crezi că îi ai înainte pe Rigo-tatăl văzut micșorat printr'un ochian întors.

— Du-te degrabă, îi îndemnă mămă-sa, du-te că-i e sete buniciiului...

Copilașul își clătină capul:

— Mie nu'mi e nimica, nu m-e bu-Moréh clipi mărunț.

— Uite și mucosul ăsta își bate joc de mine. Tată-său nu-i sunt tată lui nu-i sunt bunici... a dracului treabă!... Atunci ce sărăcia mea mai sunt?...

Închise briceagul și aruncă desăgii supt scaunul carului. Se dădu jos și dădu năvală la notarul public:

— Domnule notar am un copil din flori. Vreau să mi-l legitimez.

Se poate?

— Îi mai trăește mama?

— Nu.

— Atunci numai prin „grația regală”.

— Vă dau arvună două sute de lei. Să-i scrieți Majestății Sale că Valentin Moréh recunoaște pe Francisc Rigo ca al cincilea fiu al său. Să fie Moréh și el... Să-l pot desmoșteni... când mi-o veni la socoteală, mormăi el printre dinți.

Trad. de ARPAD BITAY

O, SA NU HULIȚI VREODATA...

VICTOR HUGO

*O să nu hulii vreodată o femeie care cade!
Cine stie sub ce sarcini sufletul s'arman decade?
Cine stie câte zile ea cu foamea s'a luptat?
Când nenorocirea vine să sfărîme-a lor virtute,
Care dintre noi nu vede astfel de femei pierdute
Agățându-se, o vreme, cu-al lor braț epuizat?
Cum la vârful unei ramuri scânteiind se'ntrezărește
Stropul clar de ploaie'n care cerul candid strălucește.
De se scutura cu pomul, care tremură 'n tăcere,
Perlă când era pe creană, e noroi după cadere!
Și greseala e a noastră: e a ta, bogat avar!
Căci noroiu-acesta încă mai cuprinde stropul clar,
Iar ca lacrima curată din noroiul mull s'apară
Și s'ajungă perlă mândră cum era odinioară,
E de-ajuns, — căci astfel lotul se re'naltă'n astă fire —
De o rază dela soare sau de-o rază de iubire!*

Trad. de ION GANE

CUGETARI

Nu ucideți prea mult vanita, stâng și mor, ele lasă în locul tea voastră, păstrați cât trebuie ca să trăiți.

Chiar când principiile se

stâng și mor, ele lasă în locul lor obiceiuri.

RODOLPHE HOPFER

IFIGENIA

DE
GOETHE

Trad. de V. TEMPEANU

ACTUL III

Scena 5-a

IFIGENIA (singură):

Eu trebuie s'ascult isteța-i vorba
Căci scumpu mei sunt în pericol mare;
Dar soarta mea grozav mă 'ngrijorează.
Speranța mea, pe care am hrănit-o
În pustnicie grea, să fie moartă?
Blestemul nostru să dureze veșnic?
Și neamu-acesta tot grozav să piardă?
Doar jericirea, floarea vieții noastre,
Ușor se stinge; blestemul nu piere?
Zadarnic sper, de când trădesc aicea, —
De soarta casei mele despărțită —
Să mă întorc cu inima curată
Pe pragul limpezit al vetrei noastre?
Abia s'a vindecat Orest la pîtu-mi,
Abia sosit-a nava salvatoare
Ca să mă ducă'n portul țării mele,
Și iată că nevoia-mi pune astăzi
Pe capul meu povară zdrobitoare:
Să fur mișelnic statuia Dianei,
Să 'nșel pe omul cărui a și viața
Și soarta mea i-o dătoresc! Cum oare
În pieptul meu nu încolțește scârba!
Cum nu cuprinde'n ghiare ca de vultur
Inima mea, adâncă marea ură,
Pe care vechii Zei, Titanii salnici,
În contra voastră, Zei lor, avut-au?
Salvați-mă și'n inima mea slabă,
Păstrați icoana voastră tot curată! —
Un cântec vechi îmi ține 'n ureche,
Un cântec vechi pe care l'am uitat —
E cântul trist al Parcelor, o Zei,
Cu care ele pe Tantal cântau,
Când de la masă din Olimp, căzu
Ele țineau cu nobilul lor prieten,
Cântarea lor a groază răsună,
De copilășă l'am știut să-l cânt,
Căci, doica des, plângând, ni-l tot cântă:
O, teamă-se omul
De Zei! Ei în nor
Dețin stăpânirea
Din vremea străveche
Și nu cunosc lege
Decât voia lor
Mai tare să știe
De frică acela
Pe care odată ei l'au alintat!
Pe stânci și pe noruri
Sunt mese și jilțuri.
O ceartă se iscă?
Cad oaspeți 'n dată
În jale și 'n noapte,
Și-așteaptă zadarnic,
Acolo, să fie
Cândva judecați.
Ei însă stau veșnic

Cu mesele 'ntinse.
Și răd și petrec.
Se plimbă într'una,
Din munte în munte.
Din gurile negre,
Pe crestele 'nalte
Ei simt răsufierea
Titanilor, cari
Acolo de veacuri,
Înăbușiți zac.
Li place aceasta,
Cum jertfa li place
Căci e amintirea
Triumfului lor.
Întorc a lor față,
Când văd strănepotul
Ce-aminte le-aduce
De neamul întreg.
Ei simt viu reproșul,
Că astfel plătit-au
Acelui pe care
Cândva l'au iubit'.
Aceasta-i cântarea
Bătrânelor Parce;
Iar Tantal le-aude
Din negrul Tartar
Și trist se gândeste
La toți strănepoții
Și plânge cu amar

CRONICA

Cărți

„DOINA”. I. Corbu. Tipografia Națională. Blstrita.

Volumul d-lui Corbu se înfățișează ca o antologie a liricii noastre populare, antologie a cărei lipsă se simțea de multă vreme. „Culegerile” lui Alexandri, prelucrate uneori în așa fel că nu se poate deosebi partea ce revine poporului de cea convenită poetului, dacă aveau darul de a atrage atenția asupra unui domeniu literar cu totul ignorat în acea vreme, au dat priiei anumitor literați și critici mai mult sau mai puțin chemați să afirme că poezia populară nu poate să se susțină decât atunci când e trecută prin filtrul poetilor culti de talent.

Colecțiile folkloristice al căror scop inițial era numai de a strânge și de a clasifica după anumite criterii orice fel de produceri fără a le supune unei

Cetitorii revistei noastre, cari doresc să se aboneze, sunt rugați a trimite o c. p. serviciului nostru de administrație în str. Brezoiștii No. 6, menționând cât se poate mai cît: numele, strada, și numărul.

AD-ȚIA REVISTEI

selectii riguroase, indreptateau, într-o anumită măsură, prin ingramadirea unui vast material de o valoare discutabilă, îndeplinea unora dintre detracorii.

Alegerea d-lui Corbu a fost făcută cu multă pricepere și mult gust. Spre deosebire de alte colecții, colecția d-sale ni redă tot ce are mai de valoare poezia noastră populară de pe întreg ținutul din nordul Dunării. Dar mai are ceva prețios. „Retușurile” sunt mult mai puțin simpte: spontaneitatea versurilor, culoarea imaginilor, dinamica naturală a sentimentelor, scântierile spiritului și jocurile fantaziei țâșnesc din fiecare bucată aleasă numai pentru calitățile ei.

Deosebit de aceasta, strângerea în mănunchiu, în jurul bucății celei mai reușite a celor mai bune variante, dă pe lângă putința cunoașterii lor, ușurința studiului acestor variante după provincii, autorul indicând isoarele și respectând chiar unele elemente dialectale.

Lucrarea mai are însă meritul de a prezenta pe lângă tot ce au mai ales alte colecții și un foarte bogat material inedit, care crește astfel patrimoniul folklorului nostru.

Volumul, tipărit cu îngrijire, reușește să ne dea pe lângă o idee foarte limpede a unității de limbă și de suflet a neamului nostru, o cunoaștere tot atât de prețioasă a valorii artistice a limbii și a creației populare.

El n'ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă. C.

PATRIA. Poezii de GH. TUTOVEANU. Biblioteca Asociațiunii din Sibiu Biblioteca Asociațiunii, continuând cu noscota-i tradiție, editează într-o simpatică broșurică unele dintre cele mai bune poezii ale d-lui Tutoveanu.

Sunt poezii pe care le-am cerut altă dată în revistele literare ale vechiului regal.

Ele resistă timpului păstrându-și vișoarea sentimentului din care au țâșnit, înveșmântate într-o formă care le va păstra încă multă vreme.

Sunt aci și versuri din timpul războiului, cari amintesc eroismul unor clipe uitate prea repede.

Poetul ne înfățișează cu mult mestecug măreția momentelor tragice în cadrul naturii, care împărtășește și ea oare cum această măreție.

Următoarea strofă din „Sutașul din Căiuț” ne urmărește multă vreme după ce am citit-o cu „strigătul prelung” al cocorilor ce se depărtează peste Nistru pe deasupra sarașului căzut:

*„In urletul goanei, căzând a rămas
Cu ochii spre Nistru și trage să moară.*

Deasupra se pierde 'n văzduhuri un glas

Un strigăt prelung de cocoară”.
Nu întărim la el ca la atâția alții acele supărătoare disonante atât în cursul ritmului, cât și în susținerea tu-

turor strofelor la același nivel de inspirație în aceluiași bucată. Până de electe e mărunțirea pe care în „Robul” un ostaș moldovean o face, copleșit de dorul ținuturilor natale, murgului său:

*„Departo spre zarea de unue vin
norii*

*Și soarele adoarme în noian de
vâpâi*

*Și toamna se înșiră fugarnic cocorii
Acolo-i Moldova măi murgule, măi”.*

Și mai departe, amintindu-și bielușgul toamnei:

*„Acolo n podgorii cu cramele pline
De roșuri de lete și svon de flăcăi,
Spumează colnarul din albe cior-
chine*

Și cobzele-adiie măi murgule măi”.

Atât muzicalitatea versului cât și plasicitatea imaginilor o ridică în fruntea celor mai bune ale volumului și credem că ar sta cu cinste în cea mai pretențioasă antologie.

Același elan robust al dragostei de pământ însuflețește strofele din „Încingeți spada” și din „Jurământul rezervistului”, în prima răsunând îndemnul ciocotilor la lupă, în a doua holărarea îndărătnică de a rezista durerii înfrângerii trecătoare. C.

Reviste

„BANATUL”, Anul I. No. 1. Timișoara.

Noua revistă bănățeană cu o înfățișare deosebit de elegantă, apare într-o chipă când pașimice politice și interesul pentru anumite tratative între minorități și unele dintre partidele noastre pareau a fi exclus orice posibilitate de colaborare cuminte a tuturor cetățenilor acestui stat în domeniul cultural.

E o bucurie și e o bucurie sinceră pe care va trebui să o simtă oricine înțelege folosul unor astfel de colaborări, oricine înțelege pierderea zadarnică de timp și de suflet pe care o aduc dăruirile „pacturi” mai mult sau mai puțin clandestine, închelatate între cofeile retorice de partid pentru a fi denunțate și reluate de mai multe ori în cursul aceluiaș trimestru.

Remarcăm melancolicul tablou de iarnă al d-lui M. Gaspar.

Un erudit studiu al prelatului Franz Blasovics: „Die Deutschen im Banat” dă prilej autorului să facă un scurt istoric al acestui ținut plin de vitalitate.

Asupra obiceiurilor de Crăciun în aceste ținuturi ne dă îndușătoare amintiri d. V. Drăgoi ale cărui indeletniciri cu folklorul sunt bine cunoscute.

Remarcăm de asemenea articolul d-lui Victor Orendi-Homenau: „Die heimaten Lenau's” care ne lămurește cu ceșt prilej de ce stau gravate pe soclul monumentului vestitului liric, versurile:

*„Mi-e dor din nou de țara unde
Am fost atât de fericit,
Unde-am trăit, unde-am visat
Cei mai buni ani ai tinereții”.*

Factura enciclopedică și redactarea în trei limbi fără traducerea în câteva trele a întregului material o fac accesibilă numai unei mici părți a intelectualilor bănățeni pentru cari pare a fi scoasă în primul rând. Nu înțelegem însă de ce s'a simțit numai decât nevoia de a împodobi paginile frumos tipărite cu acele curioase vignete care ne amintesc hidoasele caricaturi primitiviste care batjocoreau paginile „Gândirii”.

Menționăm frumoasele reproduceri din pictorii Brocky și Szuhanek.

LUMEA. Anul II. No. 46.

În articolul prim d. Octav Botez semnalează interesul crescând al lumii occidentale pentru cultura orientală, respingând cu un ton puțin cam îndignat spaima „apologizilor ireductibili” ai tradiției greco-latine pentru „invazia asiatică”.

Credem că d. Botez face o confuzie. „Apologizii tradiției”, de orice rasă ar fi această tradiție, nu înțeleg izolarea în granițele tradiției ca într-o cetate inaccesibilă influențelor exterioare, ca în niste ziduri chinezești. Acești „apologizii” se ridică nu împotriva acelor însuși sufletești ale popoarelor orientale care li fac demne de imitat, ci se ridică împotriva aceluși spirit confuz, în contra anarhiei sociale (D-l Botez va fi cunoscând doar evenimentele din țara înțeleptului ministru chinez, atât de drag inimii d-sale) care aceea e o „invazie asiatică” de care credem că niciun orientalist occidental cu mîntea sănătoasă nu poate fi domlic.

În schita „Chiseul de la administrația financiară” d-l M. Sadoveanu ni redă cu humor desesperantele momente pe care le aduc formalismul exagerat, favoritismul și bacșișomania. plătite atât de curente, care rod instituțiile noastre publice.

Notăm pentru același humor, caracteristică fecundă dintre autori: „Psalmii” d-lui Arghezi și „Amintirea” d-lui Tonăreanu.

O atmosferă de duloste se desface din versurile d-lui Radu Boureanu „Chirhanaua de altă dată”.

V. C.

„TUDOR PAMFILE”. Sept. — Dec. 1925.

Harnicul folklorist Ec. D. Furtună ne oferă și în ultimul număr al revistei sale pe lângă o serie de interesante articole privitoare la miscarea folkloristică la noi, câteva povestiri și lezende populare și un mănunchiu întreg de poezii, cântece, colinde și proverbe. S.

*D-nii abonati ai ziarului nostru
cari au primit numerile 7 și 8 din
„Neamul Românesc Literar” și nu
l-au înnoiat, sunt considerati ca
abonati, urmând să înainteze, la
cerere, costul abonamentului, în
sumă de lei 140.*